

ПЕРЕДМОВА

У світовій спільноті усе більша увага приділяється пошуку нових ефективних та вдосконалення існуючих способів і засобів протидії злочинності, оскільки її руйнівний вплив на усі сфери життєдіяльності суспільства та державні інституції є очевидним.

У ході реформування судово-правової системи сьогодення постійно здійснюється пошук ефективних методів, прийомів та форм розкриття та розслідування злочинів, озброєння слідчих, прокурорів, співробітників оперативних підрозділів сучасними науково-технічними засобами, задля успішного вирішення покладених на них професійних завдань різної складності.

Звичайно, слідчий, прокурор, співробітник оперативного підрозділу повинні знати не лише норми діючого законодавства та розуміти особливості його застосування, але й володіти знаннями з психології, вміло використовувати у своїй професійній діяльності під час проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів психологічні прийоми, методи та засоби, оскільки їх своєчасне, вміле та обізнане застосування забезпечить високу якість розслідування та розкриття злочинів.

Враховуючи наведене, використання тактичних та психологічних знань у слідчій та оперативно-розшуковій діяльності відповідає завданням наук кримінального циклу та потребам слідчих, прокурорів та співробітників оперативних підрозділів. Узв'язку з цим на кафедрі криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» було запроваджено навчальну дисципліну «Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності», яка включає в себе розгляд проблем щодо тактичних та психологічних особливостей організації розслідування, здійснення професійного спілкування, а також проведення деяких слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

Під час підготовки навчально-методичного посібника використовувалися норми діючого вітчизняного та міжнародного законодавства, що регламентують правила проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, матеріали слідчої практики, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів: Ю.П. Аленіна, Л.І. Аркуші, В.П. Бахіна, О.М. Васильєва, В.Г. Гончаренко, А.В. Дулова, М.І. Єнікеєва, Л.І. Козмеренко, В.О. Коновалової, М.В. Костицького, І.І. Когутича, В.Г. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, В.О. Образцова, М.А. Погорєцького, О.Р. Ратінова, С.В. Салтєвського, Д.Б. Сергєєвої, В.В. Тіщенко, М.П. Хайдукова, К.О. Чаплинського, С.С. Чернявського, Ю.В. Чуфаровського, В.Ю. Шепітька та інших.

Мета навчальної дисципліни «Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності» полягає у розробці і викладенні специфічних тактичних та психологічних аспектів у розслідуванні злочинів та взаємодії всіх осіб, що беруть у ньому участь, а також у набутті відповідних знань і навичок здобувачами вищої освіти в подальшій практичній роботі у правоохоронних органах.

Завдання навчальної дисципліни «Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності»: охарактеризувати слідчу та оперативно-розшукову діяльність як один з різновидів суспільної діяльності; виокремити та розглянути її тактичну і психологічну складову; дати психологічну характеристику особи слідчого та оперуповноваженого, визначити особистісні критерії, яким вони повинні відповідати; проаналізувати психологію суб'єктів, які беруть участь у досудовому розслідуванні; показати психологічну специфіку взаємодії слідчого з іншими учасниками провадження; висвітлити тактико-психологічні особливості проведення окремих слідчих дій.

У ході практичних занять здобувачі вищої освіти повинні показати вміння використовувати знання щодо:

- розуміння тактико-психологічних засад слідчої та оперативно-розшукової діяльності;
- місця тактико-психологічних засад в слідчій та оперативно-розшуковій діяльності;
- видів пізнавальних процесів, які проявляються у слідчого під час здійснення досудового розслідування;
- структури емоційної сфери слідчого та оперуповноваженого та її вплив на здійснення ними своїх повноважень;
- структури особистості слідчого та оперуповноваженого;
- методів психологічного впливу та межі їх застосування під час досудового розслідування;
- тактичних та психологічних аспектів підготовки і проведення окремих слідчих (розшукових) дій та побудови слідчих версій;
- тактико-психологічних особливостей взаємодії слідчого та оперуповноваженого з іншими суб'єктами кримінального судочинства.

Автори висловлюють щире вдячність рецензентам навчально-методичного посібника доктору юридичних наук, професору Юрію Павловичу Аленіну, доктору психологічних наук, професору Василю Олександровичу Лефтерову і доктору юридичних наук, професору Олександру Олександровичу Подобному за пропозиції, слушні зауваження та рекомендації.

Особливу подяку автори висловлюють доктору юридичних наук, професору, академіку НАПрН України, президенту Національного університету «Одеська юридична академія» **Сергію Васильовичу Ківалову** за надану можливість розробки і впровадження даної навчальної дисципліни у навчальний процес факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеської юридичної академії».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
ЛЕКЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ	8
Тема № 1 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТАКТИЧНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЛІДЧОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
Тема 2. ОСОБИСТІСТЬ СЛІДЧОГО ТА КОМПОНЕНТИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ	13
Тема № 3 ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ СПІВРОБІТНИКА ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	20
Тема № 4 ТАКТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	30
Тема № 5 ВІЗУАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ОЦІНКА ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ.....	40
Тема № 6 ДІАГНОСТИКА НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ	47
Тема № 7 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ І ФОРМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В СЛІДЧІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	60
Тема № 8 ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГОВОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	67
Тема № 9 ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	78
Тема № 10 ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ТА ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ РАНІШЕ ДОПИТАНИХ ДВОХ АБО БІЛЬШЕ ОСІБ	99
Тема № 11 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	115
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	127
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	130
САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	141
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗАНЯТЬ	143
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	145
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	147